

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ АВІАЦІЙНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

ПАНАСЮК ІРИНА ПЕТРІВНА

УДК 656.7.03:061.5(043.3)

**ФОРМУВАННЯ ТАРИФНОЇ ПОЛІТИКИ
АВІАКОМПАНІЇ**

Спеціальність 08.00.04 – економіка та управління підприємствами
(за видами економічної діяльності)

АВТОРЕФЕРАТ
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук

Київ 2015

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана в Національному авіаційному університеті Міністерства освіти і науки України.

Науковий керівник : кандидат економічних наук, професор
Матвєєв В'ячеслав Васильович,
Національний авіаційний університет
Міністерства освіти і науки України,
директор Інституту економіки та менеджменту

Офіційні опоненти : доктор економічних наук,
старший науковий співробітник
Новікова Алла Михайлівна,
Державне підприємство „Державний
автотранспортний науково-дослідний і
проектний інститут”
Міністерства інфраструктури України,
заступник директора з наукової роботи

кандидат економічних наук, доцент
Карпенко Оксана Олександрівна,
Київська державна академія водного
транспорту ім. гетьмана Петра Конашевича-
Сагайдачного Міністерства освіти і науки
України,
доцент кафедри економіки і менеджменту

Захист відбудеться 15 травня 2015 р. о 15⁰⁰ годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 26.062.02 в Національному авіаційному університеті за адресою: 03680, м. Київ, проспект Космонавта Комарова, 1, корпус 2, ауд. 418.

З дисертацією можна ознайомитися в бібліотеці Національного авіаційного університету за адресою: м. Київ, проспект Космонавта Комарова, 1.

Автореферат розісланий «14» квітня 2015 р.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради
к.е.н., доцент

Н. М. Кравчук

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми дослідження. В умовах ринкової економіки комерційний успіх будь якого підприємства залежний від правильно обраної стратегії і тактики формування ціни на товари та послуги. Складність формування ціни полягає в тому, що ціна – категорія кон'юнктурна. На її рівень здійснює вагомий вплив комплекс політичних, соціальних, економічних та психологічних чинників. Домінуючий вплив на формування ціни здійснює попит та пропозиція, тому формування тарифної політики є важливою частиною комерційної діяльності будь якого підприємства, що безпосередньо впливає на його становище на ринку та фінансові результати діяльності.

Розглядаючи перспективи досліджень у галузі цивільної авіації України, можна констатувати, що на даний момент важливим є вивчення та аналіз факторів, що впливають на об'єм авіаперевезень, а також пошук інструментів, використання яких зможе суттєво підвищити рівень конкурентоспроможності авіакомпаній. Тому, тарифна політика є чинником, що здійснює вагомий вплив на конкурентоспроможність та ефективність роботи авіакомпанії на ринку пасажирських авіаперевезень України.

Цінова конкуренція на авіаційному ринку має свої особливості. Результат її дії містить два компоненти: прямий результат, тобто природне покращення конкурентних позицій в результаті зниження ціни; додатковий результат, що зумовлений, з одного боку, зміцненням престижу авіакомпанії, а з іншого – певними гарантіями щодо запобігання державним обмеженням її діяльності.

З появою нових факторів впливу у міжнародному та вітчизняному ринковому середовищі, більшість авіакомпаній зосереджують свої зусилля на пристосуванні до змін шляхом формування адаптованої тарифної політики, яка враховуватиме інтереси пасажирів, власників, партнерів та персоналу. Тому, авіакомпанії формувати таку тарифну політику, яка б відповідала її можливостям та сприяла досягненню поставлених цілей. При цьому необхідно враховувати особливості взаємодії вітчизняних авіакомпаній із зовнішнім середовищем та визначати адекватні вектори реагування на зміни в ньому.

Одним з вагомих недоліків, які мають місце при побудові тарифів на авіаційному транспорті є відсутність функції ціни в підтримці динамічної рівноваги на ринку повітряних перевезень та балансу економічних інтересів виробників і користувачів авіаційних послуг.

Розв'язання проблеми ефективного тарифоутворення за мінливих умов ринкового середовища, як економічного важеля зростання прибутку, забезпечить підвищення ефективності діяльності авіакомпанії, що допоможе вижити авіакомпанії в складних економічних умовах. У зв'язку

з цим вирішення проблеми формування тарифів авіакомпанії на ринку повітряних перевезень при врахуванні її цілей, стратегій та методів визначає актуальність дисертаційного дослідження.

Проблеми формування тарифів та тарифної політики у транспортній сфері досліджували такі вчені: Афанасєв В. Г., Костроміна О. В., Артамонов Б. В., Смуров М. Ю., Аввакумов С. М., Аксенов І. М., Алфімов С. А., Загорулько В. М., Юн Г. М., Іщенко С. В., Коба В. Г., Щелкунов В. І., Мова В. В., Козлюк І. А., Полянська Н. Є., Косарев О. Й., Коновалова Н. А., Костроміна Е. В., Котенко А. М., Котлубай О. М., Креймер В. Ю., Григорак М. Ю., Крейнін А. В., Кулаєв Ю. Ф., Бугайко Д. О., Мазо Л. А., Макаренко М. В., Марінцева К. В., Сич Є. М., Висоцька І. І., Садловська І. П., Городецька Л. О., Третьяк В. П., Чебанова Н. В., Гудзь К. І., Новікова А. М., Бойко В. І., Ященко Л. А., Чорний В. В., Чупров А. І., Бражник Т. М., Царенко О. В., Ціпан О. Я., Герасименко В. В., Громова Н. Н., Мірошнікова М. Б., Желтякова І. А., Тарасевич В. М. та ін.

Згадані вище вчені здійснили вагомий внесок у розвиток теоретичних, методологічних та організаційно-економічних засад функціонування авіаційного транспорту, проте слід зазначити, що досі недостатньо вивчені питання побудови структури пасажирських тарифів та формування тарифної політики авіакомпанії обумовленої ринковою ситуацією. Теоретичне та прикладне значення розв'язання вказаних проблем зумовлює актуальність обраної теми, визначає мету, завдання та логіко-структурну побудову дисертаційної роботи.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційне дослідження виконане на кафедрі фінансів, обліку і аудиту Національного авіаційного університету (НАУ) та безпосередньо пов'язане з тематикою робіт Інституту економіки та менеджменту НАУ в рамках науково-дослідних робіт: "Організаційно-економічний механізм управління авіатранспортним підприємством в умовах когнітивної економіки" № 71/11.01.04 та "Фінансове планування та інституційне забезпечення управління якістю власності авіапідприємств в умовах глобалізації" державний реєстраційний номер 0113U000584 (2012–2015 рр.), в рамках яких було проведено оцінку тарифної політики авіатранспортних підприємств та розроблено теоретичні положення формування тарифної сукупності як складової ефективного функціонування тарифної політики.

Мета і задачі дослідження: Мета дисертаційного дослідження полягає в розвитку теоретичних підходів, методичних та практичних рекомендацій щодо комплексного управління процесом формування та реалізації тарифної політики, що забезпечить ефективне функціонування авіакомпанії в умовах турбулентності зовнішньоекономічного середовища.

Для досягнення поставленої мети були визначені та вирішені такі завдання:

- проаналізовано теоретичні та методологічні положення формування тарифів;
- досліджено методичні підходи до формування тарифів авіакомпанії та досліджено структуру авіаційного тарифу;
- досліджено вплив основних економічних показників на обсяги перевезень пасажирів та встановлено кореляційну залежність між ними;
- сформовано механізм функціонування тарифної політики авіакомпанії;
- побудовано механізм формування та управління тарифною сукупністю авіакомпанії;
- аргументовано доцільність створення тарифної сукупності за допомогою формування чинників тарифної сукупності;
- визначено корегувальний показник тарифної сукупності;
- надані науково-практичні рекомендації щодо впровадження в практичну діяльність авіакомпаній формування тарифної політики при застосуванні тарифної сукупності.

Об'єктом дослідження є процеси формування та управління тарифами на послуги підприємства.

Предметом дослідження є теоретико-методичні та практичні підходи до формування тарифної політики авіакомпанії на пасажирські перевезення та обґрунтування вибору тарифів на основі застосування тарифної сукупності.

Методи дослідження. Теоретична та методологічна основа наукового дослідження – концептуальні положення економічної теорії, наукові праці й практичні дослідження вітчизняних і зарубіжних вчених. Інформаційна база дослідження – статистична звітність Міністерства інфраструктури України, Державного комітету статистики України, Державної авіаційної служби України, законодавчі та нормативні акти державних органів прогнози повітряних перевезень ІСАО, аналітичні огляди спеціалізованих періодичних видань, а також показники фінансово-економічної діяльності авіакомпаній, зібраних автором у процесі дослідження.

Для досягнення поставленої мети в роботі використано наступні методи дослідження: теоретичного узагальнення та порівняння – для розвитку понятійного апарату; класифікації та систематизації – для дослідження теоретичних підходів до механізму побудови тарифів; аналізу та синтезу – для аналізу факторів впливу на формування тарифів авіакомпанією та функціонування тарифної політики; графічний – для наочного зображення взаємозв'язку тарифної політики авіакомпанії із змінами стану ринкового середовища; статистичного аналізу – для здійснення аналізу економічних показників діяльності авіакомпанії за умов впливу на них зовнішніх факторів; економіко-математичного

моделювання – для побудови механізму функціонування тарифної політики авіакомпанії при змінних умовах ринкового середовища та дослідження конфігурації тарифної сукупності в механізмі функціонування авіакомпанії.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в подальшому розвитку і поглибленні існуючих, а також в обґрунтуванні нових теоретичних, методичних та прикладних аспектів щодо формування тарифної політики при здійсненні пасажирських перевезень. Поставлена мета та розв'язання наведених вище задач дозволили отримати результати, наукова новизна яких полягає у наступному:

удосконалено:

– механізм формування тарифної політики авіакомпанії шляхом впровадження тарифної сукупності, як певного набору тарифів, що відображають зміни у ринковому середовищі, що дозволило сформувати нові підходи до оптимізації процесу побудови тарифної політики з метою забезпечення гнучкої реакції на зміни чинників динамічного, мінливого зовнішньоекономічного середовища;

– методичний підхід до управління тарифною політикою при застосуванні інформаційно-модельного комплексу формування тарифної політики авіакомпанії з метою підвищення рівня ефективності процесу тарифоутворення;

– дослідження теоретичних підходів до побудови механізму формування тарифної політики шляхом визначення конфігурації тарифної сукупності, що виділяє функціональне навантаження взаємозв'язків між складовими та дозволяє структурувати тарифну сукупність з метою забезпечення ефективного функціонування.

набули подальшого розвитку:

– сутність поняття «тарифна політика авіакомпанії», що є основою теоретичного підґрунтя проблеми побудови тарифів та пропонується розглядати її як систему принципів та методів встановлення рівня тарифів, правил їх застосування, що формуються під впливом зовнішніх та внутрішніх факторів з метою забезпечення інтересів авіакомпанії на ринку та зростання фінансових показників.

– визначення економічної сутності тарифної політики авіакомпанії за допомогою дослідження та аналізу ключових економічних показників, що здійснюють вплив на рівень тарифів з метою забезпечення ефективного тарифоутворення.

Практичне значення отриманих результатів. Основними результатами наукового дослідження є вдосконалення науково-теоретичних основ, розробка та реалізація практичного інструментарію формування та корегування тарифної політики авіакомпанії, що забезпечує її конкурентоспроможність та ефективне функціонування на авіаційному ринку.

Базові положення, висновки та рекомендації, наведені у дисертаційній роботі, були використані в практичній діяльності Приватного акціонерного товариства «Авіакомпанія «Міжнародні Авіалінії України» (акт впровадження від 09.02.2015 р.), Державної авіаційної служби України (довідка про впровадження від 21.10.2014 р.).

Матеріали дисертаційного дослідження використовуються в навчальному процесі Національного авіаційного університету при викладанні дисциплін: «Ціноутворення», «Тарифи на повітряному транспорті», «Фінансово-економічний аналіз діяльності підприємств», «Тарифи та збори на транспорті» (акт впровадження від 07.10.2014 р.).

Особистий внесок здобувача. Дисертація є завершеним науковим дослідженням, в якому викладено персональний авторський підхід і особисто отримані теоретичні та прикладні результати розробки й обґрунтування теоретико-методичних засад формування тарифної політики авіакомпанії.

Апробація результатів дисертаційного дослідження. Основні наукові положення та практичні результати дисертаційного дослідження обговорювалися і отримали позитивну оцінку на: ІV міжнародній науково-практичній конференції «Сучасні проблеми глобальних процесів у світовій економіці» (7–8 листопада 2012 р., м. Київ), I міжнародній науково-практичній конференції «Проблеми організації авіаційних перевезень та застосування авіації в галузях економіки» (23 листопада 2012 р., м. Київ), Міжнародній науково-практичній конференції «Економіка, організація та управління підприємствами в сучасних економіко-правових умовах» (21–23 листопада 2012 р., м. Дніпропетровськ), Міжнародній науково-практичній конференції «Проблеми і перспективи економічного розвитку» (19–20 квітня 2013 р., м. Сімферополь), Міжнародній науково-практичній інтернет-конференції «Інституційні засади функціонування економіки в умовах трансформації» (14–15 травня 2013 р., м. Дніпропетровськ), VI міжнародній науково-практичній конференції «Освіта і наука в умовах глобальних викликів» (11–15 червня 2013 р., м. Сімферополь-Судак), III міжнародній науково-практичній конференції «Проблеми формування та реалізації конкурентної політики» (19–20 вересня 2013 р., м. Львів), міжнародній науково-практичній інтернет-конференції «Економіка та управління: теорія і практика» 12–13 вересня 2013 р, міжнародній науково-практичній конференції «Економіка і менеджмент – 2013: перспективи інтеграції та інноваційного розвитку» (24–25 квітня 2014 р., м. Дніпропетровськ).

Публікації. Дисертаційна робота знайшла своє відображення у 17 наукових працях, обсягом 3,7 д.а. З них 7 – у виданнях, визнаних фаховими з економічних наук; 2 – наукових фахових виданнях, що включені до

міжнародних наукометричних баз даних; 9 – у матеріалах конференцій різного рівня; 1 – колективна монографія.

Структура та обсяг роботи. Дисертація складається з вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Загальний обсяг дисертації становить 198 сторінок комп'ютерного тексту. Основний текст включає 168 сторінок, з них 11 сторінок займають рисунки і таблиці на повний аркуш. Дисертація має 80 рисунків, 26 таблиць, 8 додатків, 10 формул, список використаних джерел включає 170 найменування на 20 сторінках.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЙНОЇ РОБОТИ

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми дослідження, сформувано мету, основні завдання та методи наукового дослідження, визначаються об'єкт і предмет дослідження, розкрито наукову новизну та практичне значення отриманих результатів та особистий внесок автора.

У **першому розділі** – „Теоретичні підходи до формування тарифної політики підприємства” досліджено сутність поняття «тарифна політика» та сучасні концепції її формування на підприємстві. Здійснено аналіз методів та стратегій формування тарифів підприємством (рис. 1). Досліджено роль і місце тарифної політики в структурі галузевої системи, теоретичні основи управління механізмом тарифоутворення та його впровадження в дію, ступінь розробки наукового завдання в попередніх дослідженнях.

В умовах динамічного функціонування авіакомпанії на ринку повітряних перевезень існує необхідність побудови інформаційно-модельного комплексу формування тарифної політики, який визначає механізм дій авіакомпанії на авіаційному ринку (рис. 2).

Проведено класифікацію факторів впливу на функціонування тарифної політики підприємства, а також виділено основні групи зазначених факторів. Це дозволило довести, що тарифна політика підприємства пов'язана з ринковим середовищем та чинниками, що його моделюють та мають визначені форми впливу.

Головною рисою тарифоутворення є те, що основою тарифу є собівартість, тому формування тарифів є складним процесом, що пов'язано з особливостями авіаційного транспорту та впливом багатьох факторів зовнішнього та внутрішнього середовища.

Обґрунтовано, що метою удосконалення тарифної політики підприємства є забезпечення балансу економічних інтересів держави, споживачів послуг та підприємства, що забезпечуватиме стабільність тарифів, їх гнучкість та прогнозованість, які б дозволяли адекватно реагувати на зміни зовнішніх умов та потреб ринку, забезпечувати досягнення визначених цілей для максимальної ефективності функціонування.

Основними недоліками діючого порядку формування тарифів на підприємстві є суб'єктивність при тарифоутворенні, відсутність обґрунтованого методичного підходу до формування тарифів та чітко визначеного критерію застосування тарифів за умов виникнення дестабілізаційних факторів впливу на процес функціонування. Таким чином, дослідження формування тарифної політики підприємства виявило необхідність розробки методичних, організаційних та практичних рекомендацій щодо її вдосконалення за умов мінливості ринкового середовища, які дозволять підвищити конкурентоспроможність підприємства.

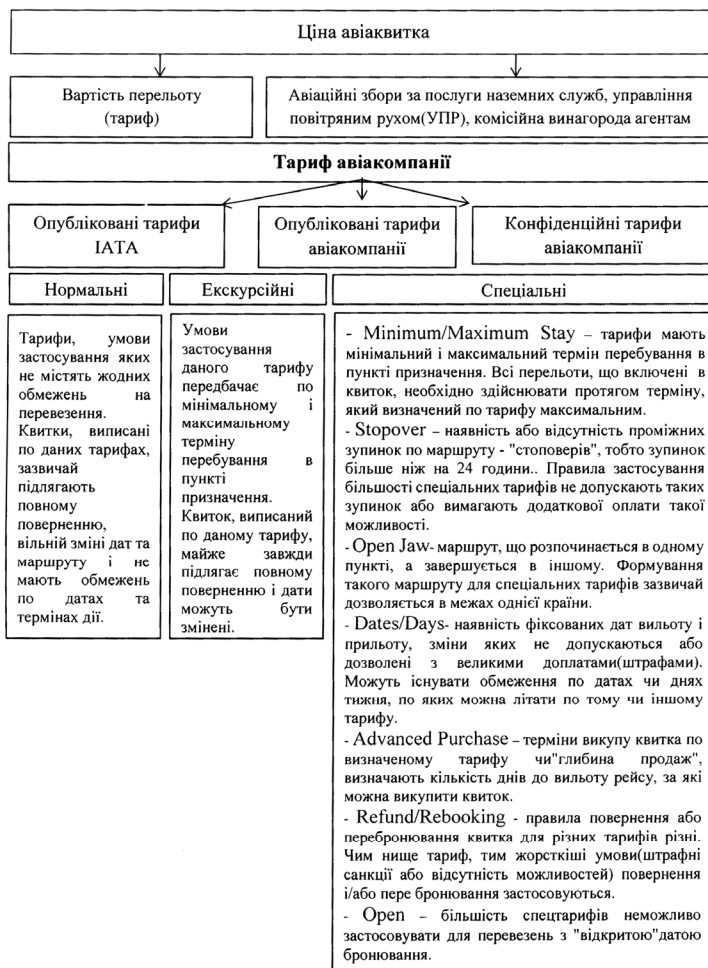

Рис. 1. Елементи авіаційного тарифу

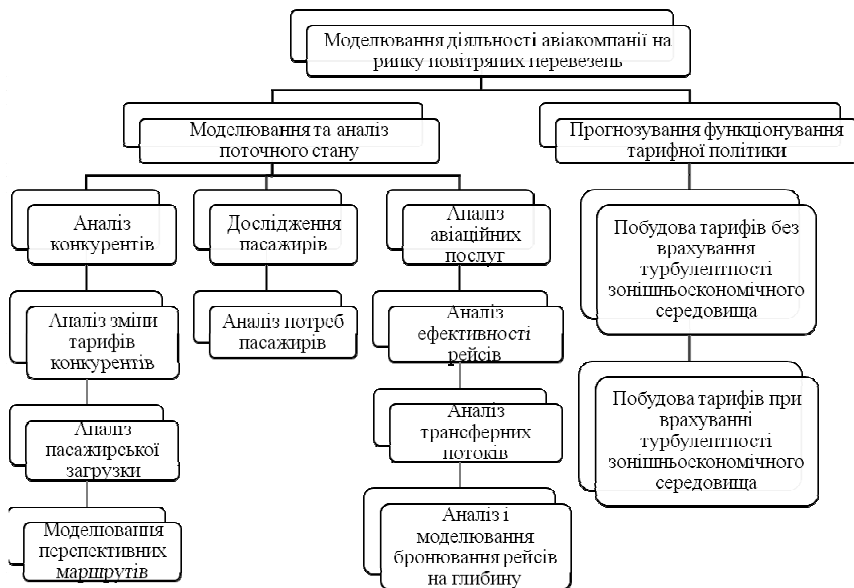

Рис. 2. Інформаційно-модельний комплекс формування тарифної політики авіакомпанії

Проведений у дисертаційному дослідженні аналіз дозволив визначити, що механізм тарифоутворення на підприємстві ґрунтується на розрахунках фінансового результату на підставі наявних даних щодо попиту на послуги та його чутливості до зміни тарифів.

Ґрунтовне дослідження теоретичної бази дозволило дати авторське означення тарифної політики як системи методів та принципів встановлення рівня тарифів, правил їх застосування, що формуються під впливом зовнішніх та внутрішніх чинників з метою забезпечення інтересів підприємства та отримання прибутку.

У **другому розділі** – „Дослідження тарифної політики авіакомпаній” автором проаналізовано тенденції розвитку вітчизняних та світових авіакомпаній та умови інтеграції українських авіакомпаній у світову систему.

Проведений аналіз літературних джерел дозволив зробити висновок, що метою удосконалення тарифної політики є забезпечення балансу економічних інтересів держави, споживачів послуг транспорту та авіаційних підприємств, який забезпечуватиме стабільність тарифів, їх гнучкість та прогнозованість, які б дозволяли адекватно реагувати на зміни зовнішніх умов, потреб ринку та забезпечувати досягнення визначених цілей.

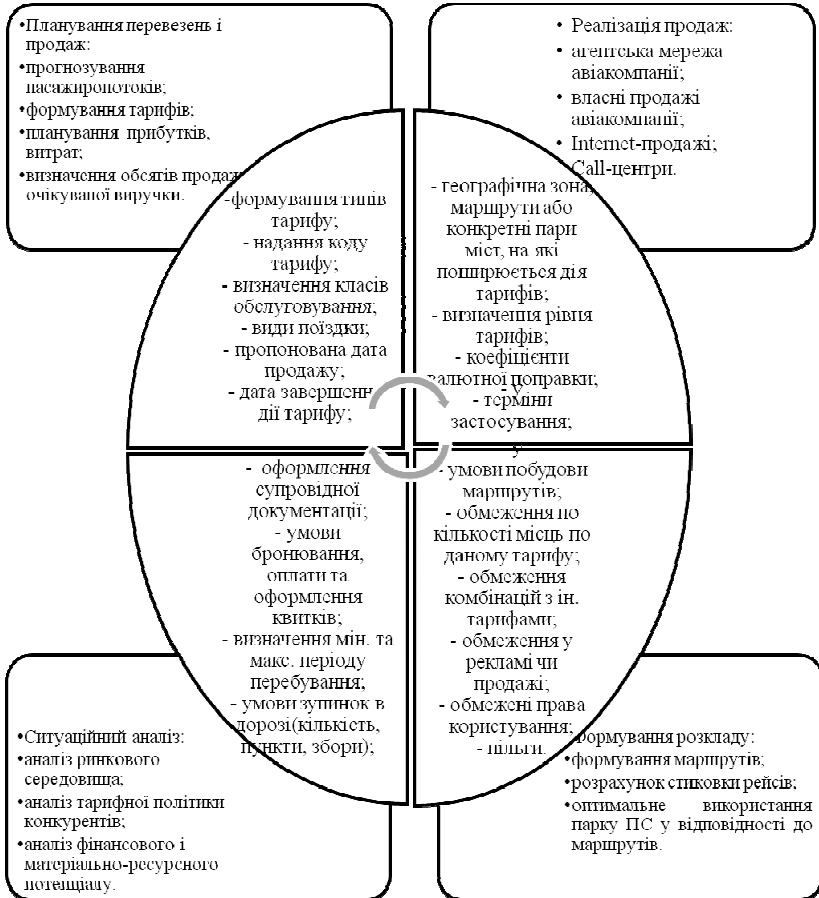

Рис. 3. Механізм формування тарифної політики авіакомпанією

Формування ефективної тарифної політики авіакомпанії зумовлює здійснення аналізу ймовірності, характеру та часу настання подій що викликають дестабілізацію діяльності та елімінування їх ризику; здійснювати комплексну оцінку ефективності застосованих заходів при використанні системного, ситуаційного та комплексного підходу до розробки економічно обґрунтованих рішень щодо корегування тарифної політики авіакомпанії (рис. 3).

Запропоновано основні засади формування тарифної політики авіакомпанії, що дозволяє значно поглибити аналіз ефективності побудови тарифів в сучасних умовах лібералізованого ринку авіаційних перевезень (рис. 4).

Рис. 4. Основні засади формування тарифної політики авіакомпанії

У 2014 році мало місце значне скорочення основних показників роботи авіаційної галузі. На ринку пасажирських перевезень упродовж року працювало 25 вітчизняних авіакомпаній, перевезено 6475,2 тис. пасажирів. Основні пасажирські авіаперевізники – «Міжнародні авіалінії України» (скорочення обсягів на 14,6 %, порівняно з 2013 роком), «Візз Ейр Україна» (скорочення на 19,4 %), «Ютейр-Україна» (скорочення на 24,1 %), «Роза Вітрів» (скорочення на 11,9 %). «Авіалінії Харкова» (збільшення на 33,9 %) та «Дніпроавіа» (збільшення на 20,7 %). Середній рівень зайнятості пасажирських крісел на міжнародних регулярних рейсах українських авіакомпаній у 2014 році зменшився 4,9 процентних пункти та склав 73 %, внутрішніх регулярних – на 6,9 процентних пункти та склав 64,9 %. Упродовж року не працювала частина вітчизняних аеропортів, багато авіаперевізників значно скоротили маршрутну мережу, ряд напрямків взагалі було згорнуто. Все це призвело до зростання тарифів (рис. 5).

Проведений аналіз літературних джерел дозволив зробити висновок, що складність системи тарифоутворення пояснюється різноманітністю авіаційних тарифів, становлення яких залежить від різноманітних ціноутворюючих факторів: відстані між парами пунктів, наявності інших видів транспорту і тарифів, що пропонуються цими видами транспорту, можливості більш дешевих перевезень, розподілі інтересів перевізників, відправників, агентів, користувачів послуг авіаційного транспорту та інших факторів.

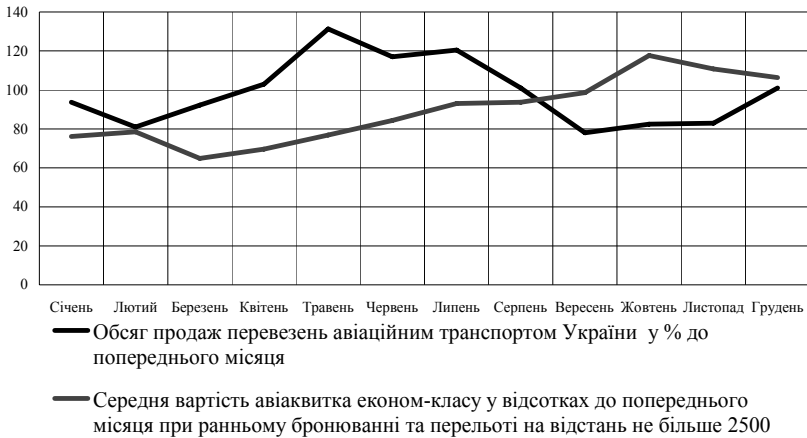

Рис. 5. Вплив рівня тарифів на обсяг продаж перевезень авіаційним транспортом у 2014 році

Проведене дослідження засвідчує недостатню ефективність державного регулювання національного ринку авіаційних перевезень, адже даний ринок характеризується такими притаманними йому ознаками як монополізм, низький рівень конкурентоспроможності, нестабільність, відсутність внутрішнього потенціалу для розвитку його учасників – національних авіакомпаній.

Ключовою передумовою забезпечення ефективного функціонування вітчизняних авіакомпаній на ринку повітряних перевезень та створення сприятливих умов для зростання попиту на них серед різних верств населення є державна підтримка та свобода вибору пасажиром – авіакомпанії, перевізником – хендлінгової компанії. Адже лібералізація ринку стримується монополізованими аеропортовою інфраструктурою, наземним обслуговуванням та закритим ринком авіаційного палива.

Досліджено, що тариф, встановлений авіакомпанією в ринкових умовах, має суперечливий вплив на конкурентоспроможність авіакомпанії. Адже, з однієї сторони він є визначником прибутку за рахунок безпосереднього впливу на дохід, а з іншої – визначник рівня попиту на авіаційні послуги за рахунок зміни кількості пасажирів. Саме пошук компромісу між даними направленостями і є ключовим змістом тарифної політики авіакомпанії. Відповідно, дослідження економічної суті тарифної політики на сьогоднішній день є актуальним питанням.

Проведений в дисертаційному дослідженні аналіз дозволив зробити висновок, що основні методи та цілі при здійсненні управління тарифами повинні забезпечувати:

- побудову тарифу, як засобу, що стимулює розвиток повітряних перевезень;
- гнучке регулювання фінансових ресурсів, поточного контролю витрат та доходів для забезпечення стабільного та динамічного розвитку авіакомпанії;
- створення якісно нових методів для формування гнучких тарифів з урахуванням попиту та потреб клієнтів та конкуренції на авіаційному ринку;
- розрахунок економічно обґрунтованих рішень щодо підтримки збиткових маршрутів авіакомпанії з метою додаткового завантаження на маршруті та забезпечення прибутку;
- плановий рух авіакомпанії по поглибленню і розширенню своєї частки ринку;
- підвищення рівня рентабельності авіарейсів за рахунок оптимальної маршрутної мережі, що позитивно впливає на сукупний фінансовий результат авіакомпанії.

У **третьому розділі** – «Методичні підходи до формування тарифної політики авіакомпаній» реалізовано інструменти впливу на процес формування та функціонування тарифної політики авіакомпанії, зокрема, розроблено методичні положення щодо формування тарифної сукупності як корегувальної складової тарифної політики.

Проведений в дисертаційному дослідженні аналіз дозволив визначити, що процес формування тарифної сукупності передбачає генерування різних варіантів побудови тарифу задля підвищення рівня конкурентоспроможності авіакомпанії. Тарифна сукупність – це сформований набір тарифів, які відображають вплив макро- та мікроекономічних показників на функціонування тарифної політики авіакомпанії та забезпечують адаптивне та своєчасне реагування на даний вплив.

Запропоновано механізм формування та управління тарифною сукупністю як ключового елемента тарифної політики авіакомпанії задля управління наслідками впливу чинників макро- та мікроекономічного середовища, що забезпечить гнучкі форми взаємодії всіх складових елементів тарифної політики з метою забезпечення безперебійну діяльність авіакомпанії на ринку (рис. 6).

При здійсненні управління тарифною сукупністю слід враховувати економічну двоїстість авіакомпанії як суб'єкта підприємницької діяльності: з одного боку, вона є елементом мікроекономічної системи, оскільки є залежною складовою процесу виробництва і споживання матеріальних благ, а з іншого – як мікроекономічна виробнича система, якій притаманні всі бізнес-процеси: постачання, виробництво, збут, управління, сервіс тощо.

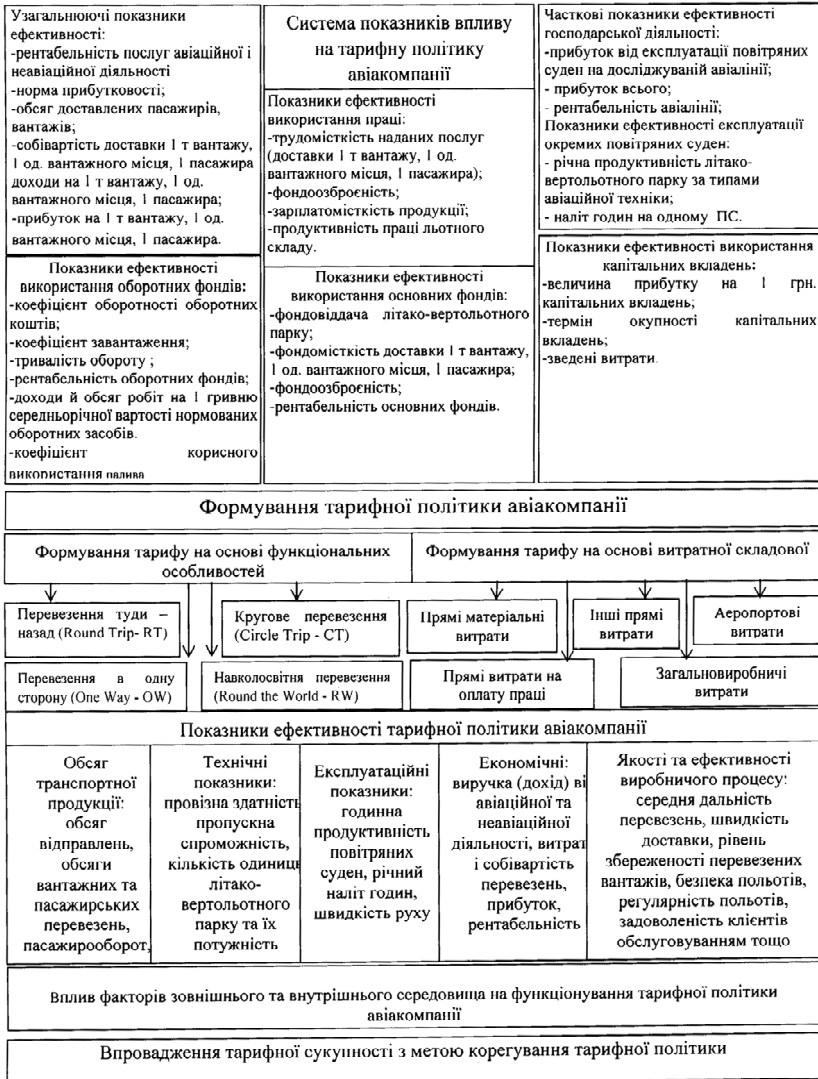

Рис. 6. Механізм формування та управління тарифною сукупністю авіакомпанії

Механізм формування та управління тарифною сукупністю являє собою багатоаспектний аналіз комплексних показників діяльності авіакомпанії крізь призму її стратегічних пріоритетів, прогнозованих прибутків, очікуваних витрат та ризиків реалізації тарифної стратегії з метою встановлення рівноваги інтересів всіх суб'єктів ринку, що

зумовлює визначення доцільності реалізації тарифної сукупності та врахування комплексу пов'язаних з даним рішенням витрат (рис. 7).

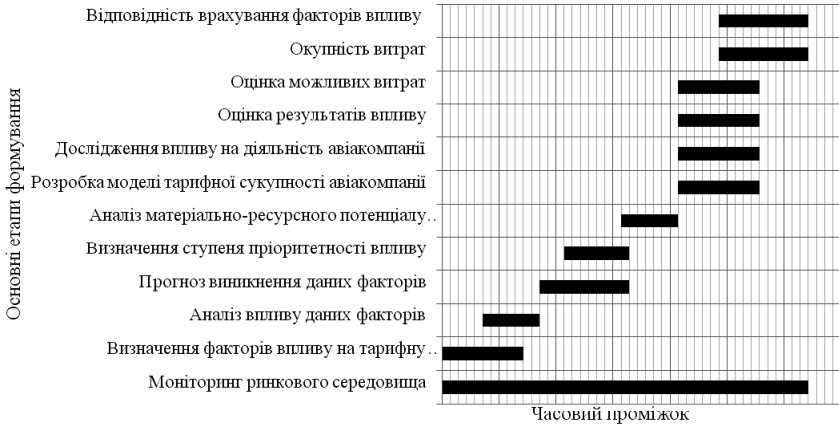

Рис. 7. Послідовність формування тарифної сукупності авіакомпанією

В процесі функціонування тарифної політики авіакомпанії виникає ряд факторів, які обумовлюють формування тарифної сукупності. До ключових факторів формування тарифної сукупності слід віднести вплив на авіаційні послуги і, тим самим, на ринковий стан, споживача авіаційних послуг та різні умови побудови та застосування авіаційних тарифів. Задля визначення вагомості тарифної сукупності як складової тарифної політики запропоновано методичний підхід до оцінки впливу даних чинників на діяльність авіакомпанії за допомогою методу еталонного порівняння.

Оцінка корегувального показника тарифної сукупності на основі перерахованих показників базується на комплексному, багатомірному підході до цього складного явища і виключає суб'єктивність, оскільки враховує реальні зміни всіх обраних чинників.

Для аналізу впливу факторів внутрішнього та зовнішнього середовища побудовано матрицю виду $A = |a_{ij}|$, до якої включено показники впливу зовнішнього та внутрішнього середовища на тарифну сукупність.

На основі матриці визначається значення корегувального показника тарифної сукупності за формулою:

$$d_i = 1 - \frac{\sum_{j=1}^m r_{ij} * a_{0j}}{\sqrt{\sum_{j=1}^m r_{ij}^2 * \sum_{j=1}^m a_{0j}^2}},$$

де a_{0j} – еталонне значення j -го показника;

r_{ij} – відхилення фактичного значення j -го показника від еталонного.

За результатами апробації даної методики корегувальний показник тарифної сукупності авіакомпанії «МАУ» на перевезення пасажирів повинен скласти 1,215.

Основним завданням даної методики є забезпечення формування ефективної тарифної політики в умовах обмеженості часу. Важливою складовою методики є вирішення завдання адаптивності тарифної політики до змін ринкового середовища, яке полягає у визначенні тарифної сукупності авіакомпанією за критерієм максимальності впливу та мінімізації витрат.

Одним із критеріїв оцінювання та вибору тарифної сукупності із множини альтернатив є рівень прийнятності прогнозованого ризику, закладеного в сформовану тарифну політику. Тому запропонований механізм дії тарифної сукупності передбачає попередження або зменшення впливу зовнішньоекономічного середовища на діяльність авіакомпанії.

Для управління тарифною сукупністю авіакомпанії аргументовано доцільність її створення, завданням якої є знаходження «компромісу витрат», узгодження «стиків» часового характеру, в які закладені основні резерви економії витрат функціонування тарифної політики авіакомпанії.

ВИСНОВКИ

У дисертації вирішено важливе науково-практичне завдання удосконалення процесу формування тарифної політики авіакомпанії, що має важливе значення для сталого розвитку вітчизняних авіатранспортних підприємств.

1. В результаті проведеного аналізу теоретичних та методологічних положень формування тарифів, яке полягало в дослідженні ролі тарифної політики в процесі функціонування авіакомпанії за умов турбулентності зовнішньоекономічного середовища, що дозволило виявити вплив чинників зовнішнього та внутрішнього середовища на рівень тарифів та сформувані авторське визначення тарифної політики авіакомпанії як системи методів та принципів встановлення рівня тарифів, правил їх застосування, що формуються під впливом зовнішніх та внутрішніх чинників з метою забезпечення інтересів підприємства та отримання прибутку, яке послужило основою для структурного представлення механізму формування тарифів.

2. Проведений аналіз методичних підходів до формування тарифів авіакомпанії та дослідження структури авіаційного тарифу довів, що механізм тарифоутворення ґрунтується на розрахунках фінансового результату, на підставі даних щодо попиту на послуги та його чутливості до зміни тарифів. Дослідження даних підходів дозволяє обґрунтувати побудову ефективної тарифної політики.

3. Досліджено вплив основних економічних показників на обсяги перевезень пасажирів та встановлено кореляційну залежність між ними,

що зумовлює здійснення моніторингу та аналізу даних показників задля забезпечення діагностування ринкового стану.

4. В результаті проведеного аналізу сформовано механізм функціонування тарифної політики, що відображає взаємозв'язок всіх бізнес-процесів авіакомпанії: ситуаційний аналіз, формування розкладу, планування перевезень, планування і реалізацію продаж та дозволяє здійснювати корегування тарифів на різних етапах діяльності, що дає змогу забезпечити конкурентоспроможність авіакомпанії на ринку.

5. Побудовано механізм формування та управління тарифною сукупністю, який складається з ключових показників, що здійснюють вплив на ефективність функціонування тарифної політики, що забезпечує своєчасне застосування корегувальних показників тарифної сукупності на будь-якому етапі процесу тарифоутворення.

6. Для забезпечення ефективності управління тарифною політикою авіакомпанії аргументовано доцільність створення тарифної сукупності, за допомогою формування чинників тарифної сукупності, що забезпечують знаходження «компромісу витрат», узгодження «стиків» часового характеру, в які закладені основні резерви економії витрат функціонування тарифної політики авіакомпанії. До основних функцій, які виконує тарифна сукупність, віднесено: аналіз і планування (для розробки складових тарифної сукупності); організації (формування тарифів); контроль ефективності та своєчасного реагування на інформацію про виникнення впливу чинників.

7. Оцінку ефективності тарифної сукупності запропоновано здійснювати використовуючи корегувальний показник тарифної сукупності, що являє собою комплексний, багатомірний підхід до аналізу чинників зовнішнього та внутрішнього середовища, на основі методу еталонного порівняння, з метою досягнення позитивних результатів діяльності авіаперевізника.

8. Розроблено науково-практичні рекомендації щодо впровадження в діяльність авіакомпаній тарифної сукупності, серед яких побудова структури інформаційно-аналітичної системи формування тарифної сукупності авіакомпанії, концептуальної моделі формування тарифної політики, інформаційно-модельного комплексу формування тарифної політики та ін., що забезпечує адаптацію тарифної політики в обмеженому часовому проміжку до впливу макро- та мікроекономічних показників.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Монографії

1. *Панасюк І. П.* Організаційно-економічний механізм управління авіатранспортним підприємством: колективна монографія [Г. В. Астапова, О. В. Ареф'єва, В. В. Матвеев, І. П. Панасюк та ін.] – Київ: Центр учбової літератури, 2014. – 304 с. (п. 5.6. Організаційні аспекти вдосконалення тарифної політики авіаційних підприємств в Україні. – С. 287–291.

Особистий внесок: досліджено роль тарифної політики в процесі функціонування авіакомпанії та визначено її складові елементи.

Наукові праці у фахових виданнях

2. *Панасюк І. П.* Сучасні проблеми формування тарифної політики авіакомпаній / І. П. Панасюк, В. В. Матвєєв // Проблеми системного підходу в економіці: зб. наук. праць. – К. : НАУ, 2012. – Вип. 42. – С. 92–100.

Особистий внесок: автором досліджено основні проблеми розвитку вітчизняної авіаційної галузі з метою формування ключових заходів для їх вирішення.

3. *Панасюк І. П.* Сучасні підходи до моделювання маршрутів авіаційних перевізників / І. П. Панасюк // Наука молода: зб. наук. праць молодих вчених Тернопільського національного економічного університету. Економічні науки. – Тернопіль : ТНЕУ, 2012. – № 18. – С. 143–147.

4. *Панасюк І. П.* Вплив тарифної політики на ефективність діяльності авіакомпанії / І. П. Панасюк // Економіка. Фінанси. Право. – К., 2013. – № 9/1. – С. 38-43.

5. *Панасюк І. П.* Формування тарифної політики авіакомпанії / І. П. Панасюк // Економіка. Фінанси. Право. – К., 2013. – № 10. – С. 21–24.

6. *Панасюк І. П.* Тарифна стратегія як складова конкурентоспроможності авіакомпанії на ринку повітряних перевезень / І. П. Панасюк // Економіка. Фінанси. Право. – К., 2013. – № 10/1. – С. 27–30.

Наукові праці у виданнях, що входять до міжнародних наукометричних баз даних, репозиторіїв та пошукових систем

7. *Панасюк І. П.* Управління витратами як визначальний фактор ефективної діяльності авіакомпанії / І. П. Панасюк // Економіка та держава. – К., 2013. – № 8. – С. 80–84.

8. *Panasiuk I. P.* Specific Aspects of Forming the Tariff Policy of an Airline Company / I. P. Panasiuk // Проблеми економіки. – 2014. – № 4. – С. 305-310.

Тези конференцій

9. *Панасюк І. П.* Основні проблеми формування тарифної політики вітчизняними авіакомпаніями / І. П. Панасюк // «Сучасні проблеми глобальних процесів у світовій економіці»: матеріали VII Міжнародної науково-практичної конференції, 7–8 листопада 2012 р. – К. : НАУ, 2012. – С. 160–161.

10. *Панасюк І. П.* Економічне обґрунтування побудови тарифної сукупності авіакомпаніями / І. П. Панасюк // «Економіка, організація та управління підприємствами в сучасних економіко-правових умовах»: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції, 21–23 листопада 2012 р. – Дніпропетровськ : Національний гірничий університет, 2012. – С. 37–39.

11. *Панасюк І. П.* Аналіз існуючого механізму формування тарифної політики авіакомпаній / І. П. Панасюк // «Проблеми організації авіаційних перевезень та застосування авіації в галузях економіки»: збірник матеріалів I Міжнародної науково-практичної конференції, 23 листопада 2012 р. – К. : НАУ, 2012. – С. 146–149.

12. *Панасюк І. П.* Управління витратами як важлива складова економічно ефективної діяльності авіакомпанії / І. П. Панасюк // «Проблеми та перспективи економічного розвитку»: збірник матеріалів Міжнародної науково-практичної конференції, 19–20 квітня 2013 р.: у 2-х частинах / Наукове об'єднання «Economics». – Сімферополь, НО «Economics», 2013. – Ч. 1. – С. 78–80.

13. *Панасюк І. П.* Тарифна політика як складова ефективної діяльності авіакомпанії / І. П. Панасюк // «Інституційні засади функціонування економіки в умовах трансформації»: збірник матеріалів Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції, 14–15 травня 2013 р. – Дніпропетровськ: «Герда», 2013. – С. 104–106.

14. *Панасюк І. П.* Конкурентоспроможність авіакомпанії як складова ефективної діяльності / І. П. Панасюк // «Освіта і наука в умовах глобальних викликів»: матеріали VI Міжнародної науково-практичної конференції, 11–15 червня 2013 р. Сімферополь – Судак. – Сімферополь : Кримський інститут бізнесу, 2013. – С. 119–121.

15. *Панасюк І. П.* Послідовність формування тарифної політики авіакомпанії / І. П. Панасюк // «Економіка і управління: теорія та практика»: збірник матеріалів Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції, 12–13 вересня 2013 р. – Дніпропетровськ : «Герда», 2013. – С. 101–102.

16. *Панасюк І. П.* Формування тарифної стратегії авіакомпанії / І. П. Панасюк // «Проблеми формування та реалізації конкурентної політики»: матеріали III Міжнародної науково-практичної конференції, 19–20 вересня 2013 р. – Львів : «АртДрук», 2013. – С. 176.

17. *Панасюк І. П.* Аналіз ринкової взаємодії в сегменті авіаційних перевезень при застосуванні теорії ігор / В. С. Коновалюк, Т. В. Крижановська, І. П. Панасюк // «Економіка і менеджмент – 2013: перспективи інтеграції та інноваційного розвитку»: збірник наукових праць Міжнародної науково-практичної конференції, 24–25 квітня 2014 р.: у 6 т. – Дніпропетровськ: Біла К.О., 2014. – Т. 4. – С. 50–53.

Особистий внесок: визначено роль ринкової взаємодії в сегменті авіаційних перевезень та досліджено основні фактори впливу на рівень тарифів авіакомпанії.

АНОТАЦІЯ

Панасюк І. П. Формування тарифної політики авіакомпанії. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.04 – економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності). – Національний авіаційний університет. Київ, 2015.

Дисертація присвячена дослідженню теоретичних та практичних проблем формування тарифної політики авіакомпанії.

У роботі досліджено сутність, місце і роль тарифної політики в структурі галузевої системи, теоретичні основи управління механізмом тарифоутворення та його впровадження в дію в процесі функціонування авіакомпанії, запропоновано механізм формування тарифної політики авіакомпанії при впровадженні тарифної сукупності як механізм управління ризиками, що забезпечить гнучкі форми взаємодії всіх важелів впливу на стабілізацію ситуації та безперебійну діяльність авіакомпанії. Процес формування тарифної сукупності передбачає генерування різних варіантів побудови тарифу задля зниження витрат авіакомпанії.

Ключові слова: тарифи, тарифна політика, авіакомпанія, пасажирські перевезення, тарифна сукупність.

АННОТАЦИЯ

Панасюк И. П. Формирование тарифной политики авиакомпании. – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата экономических наук по специальности 08.00.04 – экономика и управление предприятиями (по видам экономической деятельности). - Национальный авиационный университет. Киев, 2015.

Диссертация посвящена исследованию теоретических и практических проблем формирования тарифной политики авиакомпании.

В работе исследована сущность, место и роль тарифной политики в структуре отраслевой системы, теоретические основы управления механизмом тарифообразования и его введение в действие в процессе функционирования авиакомпании, предложен механизм формирования тарифной политики авиакомпании при внедрении тарифной совокупности как механизм управления рисками, обеспечит гибкие формы взаимодействия всех рычагов влияния на стабилизацию ситуации и бесперебойную деятельность авиакомпании. Процесс формирования тарифной совокупности предусматривает генерирование различных вариантов построения тарифа для снижения расходов авиакомпании.

Ключевые слова: тарифы, тарифная политика, авиакомпания, пассажирские перевозки, тарифная совокупность.

ABSTRACT

Panasyuk I. The Formation of Airline Tariff Policy. – Manuscript.

Thesis for the degree in Economics, speciality 08.00.04 – economics and management of enterprises (by economic activity). – National Aviation University. Kyiv. 2015.

This research focuses on theoretical and practical problems of formation of tariff policy of the airline.

With new impacts in the international and domestic market environment, most airlines focus efforts on adapting to change by creating an adapted tariff policy, which takes into account the interests of passengers, owners, partners and staff. Therefore, every airline is trying to form such a tariff policy that matches its capabilities and contribute to achieving the goals. It is necessary to take into account the features of the interaction of domestic airlines with the environment and determine appropriate vectors of response to changes in it.

The analysis conducted in research allowed us to determine the fact that the mechanism of tariff in the company is based on the calculation of financial results on the basis of available data on the demand for services and its sensitivity to changes in rates.

The study found that the main indicator of the effective operation of the airline market is pricing policy which is a set of characteristics of tariffs and conditions of their use, which enables to meet the needs of passengers and achieve the goals of the airline. To determine the significance of the aggregate tariff as a part of tariff policy methodological approach was suggested to assess the impact of these factors on airline activity.

The economic essence of an aggregate airline tariff is an integrated indicator, the main components of which are the financial and economic performance. The management of airline policy should include all phases and functions of main activities management. The impact on aggregate tariff factors should consider economic laws of functioning market economy in terms of competition on the market of air transportation.

A dissertation analysis allowed to indicate that the formation of the aggregate tariff provides different generation variants of tariff generation in order to increase competitiveness of airlines. The aggregate tariff is a formed set of tariffs that reflect the impact of macro and microeconomic indicators on the functioning of the tariff airline policies and provide adaptive and timely response to the current effect. The mechanism of formation and management of aggregate tariff policy was proposed as a key element of the tariff policy for airline management of the impact of macro and microeconomic environment factors that will provide flexible forms of cooperation between all constituents of tariff policy to ensure uninterrupted activity of flights on the market. To assess the effectiveness of the aggregate tariff the calculation of aggregate wage index correction was proposed that accounts variability of external economic environment and ensures the formation of an adaptive rate policy with limited time

Keywords: tariffs, tariff policy, airline passenger transportation, aggregate tariff.

Підп. до друку 09.04.2015. Формат 60x84/16. Папір офс.
Офс. друк. Ум. друк. арк. 1,16. Обл.-вид. арк. 1,25.
Тираж 100 пр. Замовлення № 58-1.

Видавець і виготівник
Національний авіаційний університет
03680. Київ – 58, проспект Космонавта Комарова, 1

Свідоцтво про внесення до Державного реєстру ДК № 977 від 05.07.2002